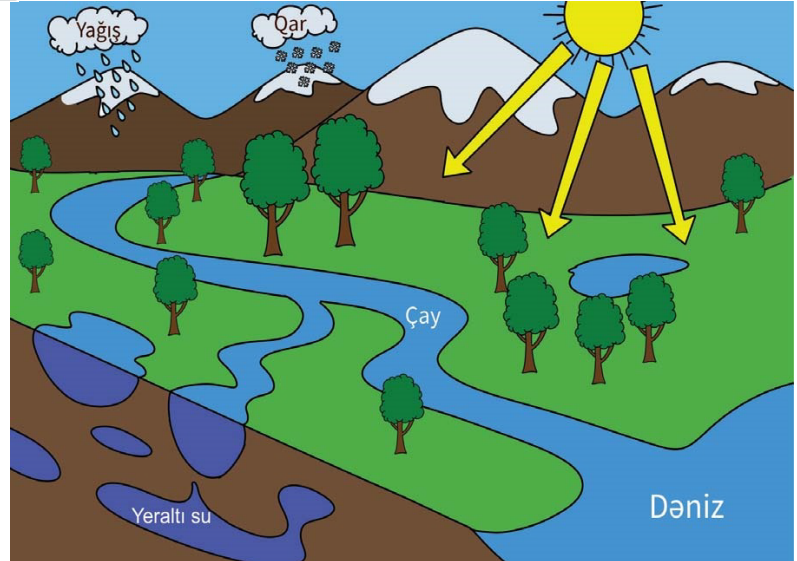

Sudan səmərəli istifadə və suya qənaət

VI-VIII siniflər

Sudan səmərəli istifadə və suya qənaət

Dünyanın fiziki xəritəsinə nəzər salsaq, planetimizin əksər hissəsinin su ilə örtüldüyünü görürük. Yer kürəsinin 71%-i okeanlar, dənizlər, çaylar, göllər, bataqlıqlar, buz və qar örtükləri ilə əhatə olunmuşdur. Lakin gözle görünmədiyi hesab olunan yeraltı sular da vardır ki, onlar da yerin dərin qatlarında toplanır. Bundan əlavə, şirin suların hamısı (təqribən 35 milyon km³) istifadəmiz üçün əlçatan deyil. Bu, Yer kürəsindəki təmiz suyun böyük hissəsinin (68,7%) buzlaqlarda "ilişib qalması" və insanlar üçün əlçatmaz olması ilə əlaqədardır.

Şirin suyun böyük hissəsi buzlaqlarda və yeraltı suların içərisindədir və buna görə də əlçatmazdır. Qalan şirin su ehtiyatı çaylar və göllər də daxil olmaqla yerüstü sulardan ibarətdir. Bunlar Yer kürəsindəki şirin suyun yalnız 0.3%-ni təşkil edir. Bu, hal-hazırda insanlar tərəfindən intensiv şəkildə istifadə olunan ümumi suyun miqdarıdır.

İnsanlar sudan kənd təsərrüfatı bitkiləri yetişdirmək, elektrik enerjisi hasil etmək və istehsal məqsədilə istifadə edirlər. İnsanlar texnoloji inkişaf sayəsində sudan istifadənin daha səmərəli üsullarını aşkar etsələr də, su yenə də əsrlər əvvəl olduğu kimi eyni məqsədlər, kənd təsərrüfatı, istehsalat, enerji hasilatı, sağlamlığın qorunması və istirahət məqsədləri üçün istifadə olunur. Su nəqliyyatda da istifadə olunur. Dünyadakı yüklərin əksəriyyəti böyük gəmilərdə daşınır. Böyük çaylar da nəqliyyat məqsədilə istifadə olunur.

Bunları bilmək maraqlıdır

Dunay çayı və onun qolları yüklərin daşınması üçün geniş şəkildə istifadə olunur. Təkcə 2014-cü ildə Dunay çayı və onun qollarından 40 milyon tondan çox yük daşınmışdır. Yük gəmiləri və yük daşıyıcıları müxtəlif filizlər və qara və əlvan metallurgiya məhsulları, kənd təsərrüfatı və meşə məhsulları, neft məhsulları və kimyəvi maddələr də daxil olmaqla çoxlu miqdarda yük daşıyırlar. Çaylardan həm də şəhərlər və ölkələr arasında sərnişin daşınması məqsədilə istifadə olunur.

Əhalinin sürətli artması, sənayenin və kənd təsərrüfatının intensiv inkişafı 150 ildir ki, su ehtiyatlarına böyük təsir göstərir. Dünyada sudan istifadə son dərəcə artmışdır. Sudan istifadənin artması ilə yanaşı, insan fəaliyyəti nəticəsində su ehtiyatları daha çox çirklənməyə məruz qalmışdır. Bəzi hallarda, çirklənmə dərəcəsi o qədər yüksək olur ki, insanlar və ya canlı orqanizmlər tərəfindən təhlükəsiz istifadə edilə bilmir. Şirin suyu çirkləndirməklə insanlar bu vacib mənbənin getdikcə azalmasına səbəb olurlar. Bütün bunlarla yanaşı, bu problem sudan qeyri-səmərəli istifadə nəticəsində daha da pisləşir. Hazırda içməli su təchizatı sistemlərində, suvarma kanallarında, zavod və fabriklərdə külli miqdarda su itkisinə yol verilir. Həmçinin yaşayış yerlərindəki zədələnmiş kranlardan və korlanmış su təchizatı sistemlərindən sızma nəticəsində də su itkisi baş verir.

Tarixən bəşəriyyətin müşahidələr və təcrübə yolu ilə əldə etdiyi biliklər onlarda təbii ehtiyatların və ətraf mühitin bir-biri ilə necə əlaqəli olması barədə kifayət qədər təsəvvür formalaşdırmağa şərait yaratmışdır. Məhz həmin biliklər suyu və ətraf mühiti qorumaq vərdişlərini inkişaf etdirməyə kömək etmişdir. "Zərər verməmək" bəşəriyyətin həm ətraf mühitə (təbiətə), həm də su ehtiyatlarına tətbiq edərək inkişaf etdirdiyi əsas rəhbər prinsiplərdən biridir. Bu, eyni zamanda elmi və texniki tərəqqi, yeni texnologiyaların ixtirası və tətbiqi ilə də müşayiət olunur. Bütün bunlar bəşəriyyətin su çatışmazlığı ilə bağlı problemlərin öhdəsindən gəlməsinə imkan yaradır.

Faktiki olaraq, insan fəaliyyətinin hər bir sahəsində suya qənaət etmək üçün imkanlar mövcuddur. Məsələn, kənd təsərrüfatında damcılı suvarma sistemi tətbiq etmək mümkündür. İcməli su ilə əlaqədar, su sistemlərindəki sızıntıları və suyun səmərəsiz istifadəsini minimuma endirmək mümkündür. Müasir texnologiyalar istifadə olunan suyu təmizləmək və təkrar istifadə etmək imkanı yaradır. Vacib fürsətlərdən biri də insanların məlumatlılığını artırmaqdır. Hər bir şəxs zədələnmiş su borusunun təmiri və ya ehtiyac olmadığı zaman suyun bağlanması vacibliyi, sudan istifadə müddəti və istifadə olunan suyun miqdarını azaltmağın vacibliyi kimi sadə prinsipləri qəbul etməlidir. Bu, ümumiyyətlə suya qənaət etmək üçün böyük imkanlar yaradır və bəşəriyyətin su ilə əlaqəli böhranlardan xilasına kömək edir.

Su izi

Su izi bizim birbaşa və dolaylı yolla sudan istifadəni ölçmək üsuludur

Bütün növ insan fəaliyyətlərində sudan istifadə edilir

İstehsal və xidmət sahələrində fərdi və ya qrup şəklində su istehlakının (qida, geyim, kağız, və s. istehsalı)

Məsələn, bu gün, əgər sən...

20

Bir dilim çörək yesəniz

35

Bir alma yesəniz

70

Bir stəkan kofe içsəniz (125 ml)

5

Bir kopya çıxarsanız

...istehlak edəcəksiniz 6,816

1.259

Bir köynək alsanız

5,427

Bir cins şalvar alsanız

Su ehtiyatlarından istifadə

Su ehtiyatlarından istifadə həcmi – müxtəlif məhsullar istehsal etmək və müxtəlif xidmətlər göstərmək üçün istifadə olunan suyun miqdarıdır. Bunu hər bir məhsul, şirkət, fərdi şəxs, şəhər və ya bütün ölkə üçün hesablamaq olar.

Su ehtiyatlarından fərdi istifadə həcmi insanın öz həyatında istehlak etdiyi su miqdarı, o cümlədən yemək hazırlamaq və ya istehlak etdiyi məhsulları istehsal etmək üçün istifadə olunan su miqdarıdır.

Su ehtiyatlarından istifadə həcmi hər birimizin nə qədər su istehlak etdiyimizi hesablamağa kömək edir. Nəticədə istifadə etdiyimiz suyun miqdarını və ya su ehtiyatlarından istifadə həcmi azaltmağa nail ola bilərik.

Bunu özünüz edin

- Müəlliminizlə birlikdə aşağıdakı linkdə olan məlumatlarla tanış olun.
- Özünüzün su ehtiyatlarından hansı həcmdə istifadə etdiyinizi hesablayın.
- Özünüzün su ehtiyatlarından istifadə həcminizə əsasən istifadə etdiyiniz suyun miqdarını necə azaltmağın mümkün olduğunu müəyyənləşdirin.
- Sevdiniz məhsulları seçin və onların su tələbatı haqqında təqdimat edin.

WWW.KURA-RIVER.ORG